СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXVII. Ч. 247. Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 22. жовтня, 1929. VOL. XXXVII. No. 247. Jersey City, N. J., Tuesday, October 22, 1929. THREE CENTS

ПЯТЬДЕСЯТЬ-ЛІТНИЙ ЮВИЛЕЙ ЖАРІВКИ ЕДИСОНА

ВЕЛИКИЙ ВИНАХІДНИК ЛЮБУЄТЬСЯ СПОМИНАМИ З ДАВНИХ ЧАСІВ, ПОХОДЖАЮЧИ ПО ТІЙ САМІЙ КІМНАТІ, В ЯКІЙ ПОВСТАЛА ЙОГО СЛАВНА ЖАРІВКА.

ДІТРОЙТ, 21. жовтня. — Світової слави винахідник, Тома Едисон, радів учора як мала дитина, коли ходив по кімнаті, в якій колись зладив свій славний винахід, себто першу електричну лямпу. Кімната та находиться в Менло Парку. Збудував її автомобілевий магнат Генри Форд точно в тім самім місці, де вона колись стояла. До хати поспроваджував давні меблі й розложив їх так, як вони стояли тому 50 літ.

Коли впровадили до цеї хати старого Едисона, він з радости не знав, що з собою почати. Бігав з одного кінця до другого як мала дитина й пригадував собі ріжні події зперед 50 літ, звязані з тою маленькою кімнатою, в якій зродилась ідея, котра зробила такий великий переворот.

Сьогодні почиаються в честь Едисона торжества, в яких бере участь президент Гувер, котрий виголосить з тої нагоди привітну промову.

ЗАПОВІДАЛИ ЕДИСОНОВИ ПОВНУ НЕВДАЧУ.

НЮ ЙОРК НАВІТЬ НЕ ЗВЕРТАВ УВАГИ НА ЙОГО ВИНАХІД.

НЮ ЙОРК, 21. жовтня. — Зприводу ювилею жарівки Едисона згадують тут про перші враження, викликані появою того винаходу. В той час, коли Едисон демонстрував в Мелон Парку свій електричний винахід, Ню Йорк світив ґазом і їздив кінними трамваями й фіякрами, а телефон щойно народжувався. Часописи розписувалися тоді про війну з Індіянами й про вибори, а про жарівку Едисона ледви подали малу нотатку. Заінтересувалися нею тільки деякі тодішні вчені й видали своє оречення, що жарівка Едисона це ніщо инше, а тільки звичайний блоф. Навіть жалували Едисона, що він дає надуживати свого імени для несовісних компаній, котрі хочуть натягнути людей на шери для заложення підприємства, яке не може мати навіть надії на якийсь успіх.

ЦІЛИЙ СВІТ ПОШАНУЄ ЕДИСОНА.

НЮ ЙОРК, 21. жовтня. — Ювилей Едисона влаштовують у той спосіб, що промови, які будуть виголошені в Дітройті, розійдуться радіом по цілім світі. А заразом до Дітройту дійдуть у той самий день промови з Берліна й инших міст, в яких ріжні учені віддадуть пошану винахідникови.

ФОРСУЮТЬ ПРОГИБІЦІЮ.

ВАШИНГТОН, 21. жовтня. — Департамент справедливости подає, що в біжучім році було 56,786 арештів зприводу нарушення прогибіційного закона. Виходить, що цього року було 1,057 арештів більше ніж минулого. Зате було 1,720 засудів менше ніж минулого року.

ДЕ ДВА БЮТЬСЯ, ТРЕТИЙ КОРИСТАЄ.

НЮ ЙОРК, 21. жовтня. — В Ню Йорку йде тепер боротьба між демократами й републиканцями зприводу виборів мейора міста. Републиканський кандидат Ля Ґардія не щадить слів, щоби здискредитувати господарку Вокера, поновного кандидата на мейора. З того користає найбільше соціялістичний кандидат Нормен Томас, котрий зискує собі щораз більше приклонників.

ХОЧУТЬ ПОЗБУТИСЯ ШУМУ Й ГУКУ.

НЮ ЙОРК, 21. жовтня. — Місто заіменувало комісію, яка має виробити плян, як позбутися містови шуму, гуку й стуку, що так нищить нерви населення. Це мабуть перша того рода комісія в цілім світі.

ЕКОНОМІСТИ ПРОТИ ТАРИФИ.

НЮ ЙОРК, 21. жовтня. — Нюйорське Університетське Бюро для Бизнесових дослідів розіслало до ріжних учених квестіонар з запитом, як вони задивляються на проект зміни тарифи. Подавляюча більшість відповіла, що з тих змін нічого доброго не вийде. Нова тарифа причиниться до збільшення коштів життя в Америці, а поза Америкою викличе загальне невдоволення з боку всіх чужинецьких держав, які готові заключити економічний союз, звернений проти Америки.

ПИТИ, ЧИ НЕ ПИТИ?

НЮ ЙОРК, 21. жовтня. — Умірковaна Ліга переслала Комісії для форсовання прогибіції меморіял з дуже цікавим статистичним матеріялом. Ото вона виказує цифрами, що в тих стейтах, в яких заведено прогибіцію ще заки та справа перейшла в конґресі, смертність зприводу вживання алькоголю далеко більша ніж у тих стейтах, де вживали алькоголю, доки було можна, або вживають ще й досі.

БУТЛЕҐЕРИ ЗНАЛИ ПРО ВСЕ НАПЕРЕД.

ТОМУ ТАК МАЛО ЗНАЙШЛИ АЛЬКОГОЛЮ.

НЮ ЙОРК, 21. жовтня. — Карузо, один з придержаних пачкарів, подав кореспондентам подробиці ґенерального наступу на бутлеґерів. Він каже, що федеральні аґенти не мають чого тішитися, бо вони не доконали ніякого великого діла, а свою роботу вели по дітвацьки. Вже перед двома тижнями знали бутлеґери дуже добре, що готують на них наступ. До бутлеґерської кватири в Гайлендс прибуло трох людей й замешкали в одній віллі. Сліпий пізнав би, говорив Карузо, що це якісь підозрілі люде, бож тепер нема в Гайлендс ніяких літників. Було отже таке, що аґенти слідили за пачкарами, а ті послідні слідили за аґентами й знали про їх кождий крок.

ОТ КУДИ ЙДУТЬ НАШІ ПОДАТКИ!

У фінансовій адміністарції в Букарешті (Румунія) служила урядничка Єлена Сільвовська при відділі пенсий. Її вважали за дуже здібну й пильну службовницю. Та тепер показалося, що Сільвовська заінкасувала на фальшиві пенсійні книжочки 1 міліон 720 тисяч левів і вдержувала за ці гроші любчиків. При інкасуванню грошей помагали їй слуги з бюра й дві товаришки. Сільвовську й її товаришок заарештовано. Комісія ствердила, що Сільвовська провадила з своїми любчиками дуже кошговне життя. Чи дивно, чому державі грошей недостає?

ВКРАВ, АЛЕ НЕ ВМІВ СХОВАТИ.

Петро Кирилюк із Кіцманя (Буковина) заліз крізь отверте вікно до помешкання Хаї Ходровер і взяв білля на 100 тисяч левів. Та замісць добре заховати, проходжувався він дорогами з краденими річами в торбі. Не маючи чистої совісти, почав утікати, коли побачив поліціянта й кинув торбу разом із краденими річами. Та поліціянтови Великоголові вдалося його спіймати й заарештувати. Гроші встиг він закопати в стайні.

ПО ВІЙНІ ХОЧУТЬ ІТИ НА ВІЙНУ.

У відповідь на неспокої в Палестині ухвалив букарештенський (Румунія) сіоністичний комітет вислати до Палестини кількасот жидівських піонірів. Перший транспорт мав сісти на корабель вже у другій половині минулого місяця, щоби вдатися до Гаїфи. Очікується численних ґруп із Семигороду, а особливо з Мармарощини. Д-р Маєр Ебнер мавби повезти до Букарешту лісту буковинських жидівських добровольців, яких має бути кількасот.

ВАЛЬДЕМАРАС ПРО УКРАЇНЦІВ.

Промова Вальдемарса, яку він висказав 8. вересня, викликала жваву дискусію в Союзі Народів. Головно обговорювано виводи його промови, в котрій він доторкнувся пи[illegible] про винуватців війни та меншостеве питання. Ця о[illegible]ня проблема виклик[illegible] сензацію. Вальдемарас сказав, що це питання покищо вирішено вдоволяючо тільки в Радянському Союзі, хоч і другі держави зробили багато для вирішення проблеми менш[illegible]. Настане час — казав він — коли перед Лігою Народів меншостеве питання прийде на чергу дня й вона буде присилувана його рішити. **Не слідувало би, на приклад, забувати, що український народ має за собою велику минувшину і всі дані для утворення самостійної держави. Населення України — 40 міліонів — значно перевищає число Поляків. Одначе, не дивлячися на це, не дали українському народови самостійности.** Тому є завданням Ліги Народів підготовитися до всіх тих питань, бо в противному випадкові треба числитись із небезпечними наслідками. Ця промова доторкнула знову українське питання перед ширшим кругом світових політиків і пригадала їм, що в комплексі життєвих питань Европи лежить і проблема українського народу, без котрої розвязки не можливий мир у світі.

РОСІЙСЬКА МОВА В ПРАЗІ.

„Прагер Прессе" приносить звістку, що шкільна рада в Празі рішила на домагання численних батьків завести в ріжних школах російську мову як надобовязкову.

ПРИСУД ҐІМНАЗІЙНОГО УЧЕНИКА.

В окружнім суді в Тернополі відбулася перед лавою присяглих розправа проти ученика Мих. Ґріґеля за напад на проф. Павла Сакалюка. Ґріґеля засудили на 2 роки тюрми з зарахуванням слідчого арешту. Ґріґель 24. квітня ц. р. напав був на проф. Сакалюка та зрабував портфель із готівкою.

ПАРИСЬКІ ПЕКАРІ.

Париські ґаздині й гості обурені. Париські пекарі рішили, що раз у тиждень перестануть працювати на хліб насушний для себе та для инших, себто перестануть випікати хліб, який у Франції є білою булкою з пшеничної муки. Французи мають звичку їсти багато цього хліба при обіді й вечері, в ресторанах гості не платять за нього окремо, а можуть доповнювати ним недостачі їжі. Смачний французький хліб має лиш одну хибу: тратить свій смак, коли пролежить день. Ось і причина обурення на пекарів. Деякі власники ресторанів погрожують, що відчинять власні пекарні, коли професійні пекарі не хотять працювати весь тиждень.

НОВИЙ ЗДОБУТОК НАУКИ.

Берлінський професор д-р Франц Сімон ствердив новими досвідами, що при виїмкових високих температурах тіло може находитись у стані кристалізації. Йому вдалось довести до тиснення 6,000 атмосфер на ґелій і цим перетворити його в ціпкий стан. На його гадку і центр землі не є пливким, як досі думали вчені, а наслідком незвичайно сильної температури є твердим. Від поверхні землі до її осередка є віддаль 6,380 км.; земна кора, на якій живемо, є лише сотою частиною цього простору. Що є під нею, про це можемо творити тільки гіпотези. Але фактом є, що коли сверлимо в глиб землі, після кожних 33 м. температура зростає на один степень Цельзія. Якщо температура зростала би так далі рівномірно, тоді вже при 100 км. вона мусіла би дійти до нечуваної спеки 3,000 степенів. При 2,000 км. була би вона менш-більш рівна температурі сонця. З цього робили висновок, що в такій температурі ніщо не в силі жити. Одначе — робить свої виводи д-р Сімон — не треба забувати, що одночасно зі зростом температури в землі росте також сила натиску шарів землі. Між спекою і натиском іде щораз більша боротьба у глибині землі. Якщо цей натиск є досить великий, тоді він у силі втримати метали у твердім стані. Д-р Сімон стрібував наслідувати в своїй лябораторії цю боротьбу двох ріжних сил і доказав, що метали вже при температурі 4,000 степ. під сильним натиском не танутъ і не перемінюються в пару. Все питання тепер у тому: чи все це відбувається таксамо і в осередку землі, де повинна панувати температура: 100,000 степенів!

ПОЧТАРКА — ДЕФРАВДАТОРКА.

Прокуратурі львівського окр. суду передали адміністраторку почт. аґенції в Гаях (пов. Львів) за крадіж 1,151 зол. Гроші ці надала гром. Глуховичі як асекураційну рату для П. Д. У. В. Арештована призналася, що ці гроші ужила для своїх потреб.

ОБТЯВ ПАЛЬЦІ, ЩОБИ ВКРАСТИ ПЕРСТЕНІ.

В замковому парку Шавмбурґ (Німеччина) сповнилася страшна траґедія. До князів Шавмбурґ-Ліппе приїхала кузинка й проходжувалася по парку. Нагло напав на неї якийсь опришок і позбавивши її ударом сокири в голову притомности, відтяв усі пальці, на котрих були перстені. Нещасна бореться зі смертю.

ПАРТІЯ НА ЛІЦИТАЦІЇ.

Один громадянин з Осльо (Норвеґія) позичив норвеській комуністичній партії 6,000 корон; а що партія признала ці гроші спільною власністю і їх не віддала, він подав партію в суд і дістав судовий дозвіл на ліцитацію. Він дістане за цих 6,000 корон імовірно цілу шафу комуністичних брошур і летючок.

КУЛЬТУРНІ ПАРКИ БЕЗ КУЛЬТУРИ.

Від довшого часу вихвалює московська преса публичні парки й сади — вони звуться там культурними парками — як первоядні місця для відпочинку, відмічуючи як осягнення радянської системи те, що трудовий пролетаріят є властителем цих парків. В одній з послідних чисел „Вечерної Москви" знаходимо точний опис цих місцевостей відпочинку, який каже щось цілком иншого. Всі парки й публичні огороди це збіговища найтемнішого зброду. Вже з заходом сонця годі перебувати там порядним робітникам з своїми сімями. Напади, грабіжі й инщі злочини на денним порядку. Крім того всі парки так занедбані та занехарені, що ніяк не відповідають свойому завданню під гиґієнічним оглядом.

ПОШАНА І ГОНОРАР.

Пруське міністерство освіти приняло вже давніше постанову, яку тепер здійснить реально: матері, що має 12 (!) дітей, належиться спеціяльна пошана від уряду. Така мама дістане дарунок у формі порцелянової чарки. Одначе на її бажання вона може за це дістати відповідний гонорар: 100 марок. Колиж вона находиться у виїмковій нужді, тоді уряд може їй признати допомогу (одноразову!) у висоті... 200 марок. Таких почесних дарунків роздали в „урядовім" 1927—28 році 190 (а цього року вже 150). В дотичнім розпорядку є такий наворот: „Головну увагу повинні відповідні органи класти на те, щоби при роздачі почесних дарунків брати головно на увагу раніше відступлені німецькі території..." одним словом: заохочувати на таких територіях матерей, що вже мають одинацятеро дітей, щоби для 100 марок подбали ще як найхутше за дванацяту. Якби про ці факти не повідомляв такий авторитетний орган, як „Берлінер Таґеблят", то це виглядало би на сатиру.

МАСОВІ АРЕШТИ УКРАЇНЦІВ НА РАДЯНЩИНІ

АРЕШТУЮТЬ УКРАЇНЦІВ ЗА СЕПАРАТИЗМ. КОМІСАР СКРИПНИК, ПЕРЕБУВАЮЧИ У ЛЬВОВІ, ВИКОНАВ РОЛЮ ПРОВОКАТОРА-ЧЕКІСТА.

ЦАРГОРОД (Туреччина), 21. жовтня. — З Харкова подають, що там переводяться масові арешти Українців узагалі та українських комуністів зокрема. Арештованих обвинувачують у сепаратизмі та в приналежности до бувшої ґрупи Шумського. Арешти переводяться по реєстрам, складеним комісарем народної освіти, Скрипником, котрий щойно повернувся зза кордону.

Скрипник відвідав Львів ніби для установлення звязку з українськими культурними установами в Галичині. У Львові він увійшов у близькі стосунки з українською „зміновіховською" орґанізацією, що видає журнал „Нові Шляхи". При допомозі цеї орґанізації він зібрав відомости про деякі антирадянські орґанізації в СССР. Коли він довідався, що сепарастичні українські орґанізації нараховують досить багато членів, він припинив свою дальшу поїздку й вернувся до Харкова, щоби скорше дати відомости до Чека для арештів Українців.

Ред. Перед харківськими арештами відбулися раніше арешти в Київі, де арештовано кількох визначних українських учених та громадських діячів, котрі в останні роки з політикою нічого спільного не мали. Тамжеж арештовано всю вищу раду української православної церкви.

ЧЕРГОВА КРІЗА.

НЕ ВИСТАЧАЄ МІШКІВ ДЛЯ ПЕРЕВОЗУ ЗБІЖЖА. НА СТАЦІЯХ ПСУЄТЬСЯ ЗБІЖЖА. ЗАЛІЗНИЦІ В ПОВНОМУ ХАОСІ.

МОСКВА (СССР), 21. жовтня. — Вже відомо давно, що Радянська Росія є країною чергових кріз та голоду. Тепер наступила нова, ще небувала кріза, а саме недостача мішків для перевозу збіжжа та ряден, щоби накривати ними збіжжа, яке зібране на ріжних пунктах. Влада числить, що тепер недостає 29 міліонів мішків для збіжжа, а це викликає те, що кожного дня залишаються порожніми 21,000 залізничих ваґонів, котрих нема чим навантажити. Утворилися кріза транспорту, що привело до повного хаосу на залізницях. Пасажирські потяги приходять зі значним запізненням, а значну їх скількість скорочено.

Зібране харчовими органами збіжжа та бараболя й инші продукти сільського господарства псуються; бо зложені на відкритому повітрі залишаються ненакритими й нічим не захищеними. Потрібні вже тепер зсипні пункти та елевейтори ще лише проектовані по пляну пятилітки.

ДЕМОРАЛІЗАЦІЯ БІРЖІ.

У ПАРИЖІ НА БІРЖІ ВЖЕ КІЛЬКА МІСЯЦІВ ПОВНИЙ ЗАСТІЙ І ДЕМОРАЛІЗАЦІЯ.

ПАРИЖ (Франція), 21. жовтня. — З довшого часу на париській біржі спостерігається депресія й нарешті прийшло до того, що біржеві операції скоротилися до мінімума. Фаховці пояснюють це явище тим, що правительство змусило капітали ховатися в постійних цінностях ізза великих державних податків, а подруге, майже всі вільні капітали стремлять на нюйорську біржу.

Таксамо Вол стріт забирає кольосальні суми грошей у вигляді плачення Францією своїх военних боргів. Це все привело французьку фінансову біржу майже до повного паралїжу.

НОВА РАДЯНСЬКА РЕПУБЛИКА.

З ЧАСТИНИ УЗБЕКСТАНСЬКОЇ РЕПУБЛИКИ СТВОРЕНО НОВУ ТАДЖІКСТАНСЬКУ РЕПУБЛИКУ НА КОРДОНІ З АФҐАНІСТАНОМ.

БУШАМБЕЙ (СССР), 21. жовтня. — Краєвий зїзд совітів Таджікстану проголосив радянську республику в складі СССР. До цього часу Таджікстан входив у склад Узбекстанської републики. Раніше він був частиною бухарського емірства, а по жовтневій революції 1917 року знайшовся у складі узбекстанської радянської републики.

Таджікстан положений на кордоні Афґаністану та дотикається на півдні до Китаю. Населення його виносить 1,000,000 мешканців, що мешкає на просторoні приблизно рівній стейтові Колорадо.

БОЇ З ПОВСТАНЦЯМИ.

ПРОХОДЯТЬ УСПІШНО ДЛЯ АРМІЇ КАЙ ШЕКА.

ГАНКОВ (Китай), 21. жовтня. — Армія націоналістичного правительства примусила до втечі на південь повстанську армію Куомінчун. Відступаюча повстанська армія грабує населення. Армії Кай Шека багато допомагають летуни, котрі руйнують бомбами укріплені лінії повстанців у районі Єншіна.

ТРОЦЬКИЙ СПРОСТОВУЄ.

ГОВОРИТЬ, ЩО ВІН НЕ ЗВЕРТАВСЯ ДО СТАЛІНА З ПРОХАННЯМ ПОМИРИТИСЯ.

ЦАРГОРОД (Туреччина), 21. жовтня. — Троцький спростовує чутки, що нібито він і Раковський та инші лідери опозиції зверталися до Сталіна з пропозицією помиритися. Навпаки, він говорить, що опозиція не сходить зі свого становища, а все більше скріплюється, бо програма опозиції має значний успіх серед мас.

НОВИЙ РЕКОРД.

БЕРЛІН (Німеччина), 21. жовтня. — Ляйтнант Дінорт літав у повітрі на літаку без мотору 14 годин і 45 мінут. Цим він побив дотеперішній рекорд такого лету на 35 мінут.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDFD 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 0, 1911, under the Act of March 8, 1879.

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Oorder.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

З ПОВАЖНОГО СУДУ СУМНА КОМЕДІЯ.

У місті Шарлот, у Північній Каролайні, стає перед судом кількох радикальних аґітаторів, обжалованих за вбиття повітового шерифа. Се вже третя з ряду розправа над тою самою справою, бо дві попередні розправи не доведено до кінця зі страху перед стороничостю суддів. Одну розправу відослано з повіту, де її мали судити, другу перервано, коли один з присяжних показав подражнення до божевілля.

Ті два зарядження зробили в краю дуже корисне враження про судівництво того стейту. В краю саме побоюванося, що ґастонський процес стане новим процесом сакко-ванцетівським, себто процесом клясової ненависти, вбийством судівництва. Сі два рішення показували, що суддя Барнгил постановив не допустити до повторення скандалу з Сакком і Ванцеті та що він хоче мати безсторонний суд. Таке саме враження віднесло населення краю, коли суддя заборонив прокураторії підчеркувати політичні переконання обжалованих.

Під конець розправи, однак, почалися діяти події, які стали нищити гарне враження, яке суд з такою трудностю збудував. Першою такою подією було відоме обмежування присяги людий, що не признавалися до ніякої віри. Друга подія се остаточна промова державного прокуратора. Хто жде від суду справедливого розсуду справи, той певно жде від прокуратора розумного доказу вини підсудимих. Від нього, як від державного урядника, заінтересованого в найденню правди, можна ждати, що він буде промовляти тільки до розуму присяжних, а не до серця.

Щож ми бачимо на ґастонськім процесі? Державний прокуратор замісць здержувати присяжних від рішання справи серцем, якраз промовляє тільки до їх серця. Він промовляє до їх жажди пімсти за вбитого шерифа, показуючи подіравлений кулями плащ вбитого шерифа. Він далі представляє обжалованих за чужинців, промовляючи в сей спосіб до ворожнечі темних людий, до людий чужої віри й народности. Він клякає перед лавою присяжних суддів, просячи їх на колінах о засуд проти обжалованих! Про се вже навіть тяжко сказати, до кого се мало промовляти. Який темний мусівби бути чоловік, якому мавби до серця промовляти такий понижуючий поступок урядника?

Справді низько мусить стояти почуття справедливости в стейті, в котрому представник державного судівництва в сей спосіб поширює серед населення почуття справедливости. Слушно вже нині богато питається, чи не буде ґастонський процес другим процесом Сакка й Ванцетті?

Д-р В. Клодницький.

РОЗКЛАД ПОЛЬСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.

В німецькій, українській і російській пресі пишеться богато про те, що Польща не має виглядів на будучність, що вона в короткому часі докотиться до упадку і тим робом на сході Европи скріпляться три великі нації: німецька, українська і російська. Після упадку Польщі, себто імперіялістичної Польщі, яка при допомозі антанти, загарбала більш ніж десять міліонів чужо-національного елементу, Німеччина направить собі свої східні і північно-східні кордони, Україна, обєднавши всі свої національні території, здвигне свою соборну державу, а Росія, демократичного устрою, пішовщи на уступки Білоруси і прибалтійським державам, поширить свої впливи на північному заході Европи. Така політична констеляція мусить наступити, бо цього вимагають життеві націоналістичні та національно-економічні постуляти житездатної Европи. Коротко кажучи, це історична конечність, щоб щезла імперіялістична Польща, покрою антанти, а щоб на її місці повстали природні, здорові державні організми, про які говориться вище.

Здаватись може, що такі думки родяться лише в головах ворогів Польщі, а в самій Польщі усе в порядку. Щоби пізнати, чи в Польщі є порядок, чи вона звільна не завмірає, не розкладається, то ми придивімся на Польшу в польському освітленні, бо погляди Поляків на долю Польщі будуть більше правдиві, ніж погляди Німців, Українців або Росіян.

Заки зачнемо аналізувати думки і погляди Поляків про Польщу, призадумаймося над суттю кожної держави взагалі.

Найважнійшим чинником і обявом державної сили у всякого державного народа є моральна потенція — сила її громадян. Що це значить?

Кожда держава є тоді сильною, як всі її громадяне, або бодай подавляюча більшість громадян має у своїй душі бажання і хотіння, щоб дана держава зі своїм устроєм „вічно" істнувала, бо норми життеві, себто правні, вдоволяють цілу масу, або подавляючу більшість її населення. Того рода держава, як кажемо, має моральні сили, має релігію своєї державности, має державницьку ідеольоґію і огненний патріотизм своїх громадян. Така держава, будучи сильною у свойому нутрі, стоїть твердо на зовні, вона непобідима!

Такими моральними цінностями вивінувані пр. Італія, Франція, Німеччина, Анґлія, Америка, Японія й инші.

Польща внутрішної сили не має ніякої! Польща вміщує в собі около десять міліонів чужого населення, яке жде і прагне лише смерти польської державности. 10 міліонів „горожан" Польщі стремить цілим своїм еством до того, щоб Польща знаділа — розпалась. Згаданих 10 міліонів людей, по своїй можности, саботажами, терористичними актами, пасивною резистенцією та байдужністю вбивають польську державність. Це чужинці! Це національні меншини: Українці, Білорусини, Литовці, Німці і инші чужонаціональні народи.

Тепер придивімся самим Полякам, горожанам польської держави. Вони, хоч Поляки, то мимо того у своїй душі не мають тієї сили, яка держати малаб при життї польську державу. Поляки, загалом взявши, поділені і поріжнені між собою на кілька груп, які себе взаїмно поборюють. Не місце тут подавати плятформи поборюючих себе польських партій і груп. Згадати однак годиться, що Польща ділиться нині на два головні табори, а іменно: а) на Пілсудчиків та б) протипілсудчиків.

Пілсудчики це не партія; це конґльомерат людей, головно військових, які кровавим переворотом прийшли до державної керми. Пілсудчики це й сьогодні держаться при помочі штиків. Пілсудчики, це іґноранти правових норм, це оліґархи із Пілсудським на чолі. Вони трясуть державою сьогодні і крок за кроком наближаються до провалу.

Протипілсудчики, це кілька груп і партій, які зі собою, окрім неґодовання і люти на Пілсудчиків, нічого спільного не мають. Противно, протипілсудчики поміж собою жруться і поборюють себе взаїмно (польська аристократія, себто монархісти, соціялісти ріжних напрямків, хлопська партія, та комуністи).

Коротко кажучи, **в Польщі між самими Поляками кипить борня „всіх проти всіх", яка абсолютно не родить ніякої внутрішної моральної сили, яка в душі польської нації не викристалізовує бажання і хотіння, щоб польська державність „вічно" істнувала.** Псевдодержавні норми Польщі навіть самих Поляків, не то національних меншин, не вдоволяють. В кінцевому результаті подавляюча більшість громадян Польщі жде на смерть теперішної Польщі.

Причин розгардіяшу і невилічимої крізи в Польщі є дуже богато. Ми однак вкажемо лише кілька: 1) Поляки заґарбали забогато чужих територій; через те роздробили свої і так слабенькі сили, і не можуть сконсолідуватись у свойому нутрі як нація із державним ідеалом; 2) Поляки виховані на трох культурах: російській, німецькій і польсько-австрійській і своїх світоглядів політичних та економічних ніяк не можуть зрівноважити.

Щоби умотивувати свої погляди на завмираючу Польщу, то нам треба би поглянути на польську пресу, яка явно говорить про невідрадний стан Польщі під кожним оглядом. Ми знова підчеркнемо лише пару картин польської невилічимої крізи:

1. Династія Пілсудських.

У газеті „Віленське Слово", посол Мацкевич провів дискусію, якої завданням було переконати Поляків, що одиноким ратунком для Польщі є династія Пілсудських. Ця справа переконує нас, що Пілсудчики хотять одного — „соціялістичного" короля; а правдиві монархісти, маґнати, кожної хвилі готові виставити на польський престіл когось із князів.

2) Диктатор Пілсудський гейби на визов польській аристократії в листі до леґіонерів називає польську аристократію гниллю. Недавно тому в американській ґазеті „Америка Ехо" (з 13 жовтня) сам Пілсудський пише статтю п. з **„Погасаючому світові",** де зображає нежиттездатність польського сойму як законодатного тіла.

3) „Курер Цодзенни", який виходить у Кракові, проводить дискусію над перебудовою Польщі. В статті п. з. **„Від централізму і малих воевідств до децентралізму і великих провінцій"** міркує, що Польщу треба перебудувати і поставити її на кріпші підвалини. З цього виходить, що теперішна Польща не життєздатна!

4) Як зразок хворіння польської держави нам треба згадати **„Отвертий лист сенатора Лімановського до президента Мосціцького",** в якому між іншим говориться, що центральна влада Пілсудського ломить право і допускається самоволі, що державний скарб замінився в приватну касу без контролі, що понижається парлямент і т. п. Наведу тут у дослівному перекладі кілька речень цього листа. Лімановський пише: **„Перед осуд ваш, пане президенте, і перед ваше сумління засилаю скаргу, з якої говорить гіркий жаль і справедливий гнів подавляючої більшости народу. Роблю це із непевности про завтра, та зі страху про саму будучність народа і польської держави.**

„...Самовілля центральних установ наче зараза обхоплює цілу державу; воно родить самовілля на кожному щаблі, аж до найменшого податкового екзекутора і фальшівника громадянської опінії — цензора. Несправедливе є наше судівництво та затроєне є сумління польського судді".

„...Маси працюючі живуть в неугасаючому розяренні. Маси селян і робітників домагаються однакового права для всіх і оборони свойого буття, а коли насильством відбирається їм право, вільний голос і можливість боротьби за своє добро, тоді надходить момент бунту і хвиля гніву мас потрясає підвалинами держави. Цього рода момент надходить, наближається із кожним днем".

В такому тоні рисує нам положення Польщі не Німець, Українець, або Росіянин, а родовитий Поляк і сенатор польської держави.

5) Подібну картину невідрадних обставин в Польщі рисує нам визначний польський державний муж, **Ян Домбський.** Він то на сторінках ґазети „Курер Повшехни" пише про польський шовінізм, імперіялізм та національні меншини. Домбський насамперед пояснює шовінізм узагалі, кажучи: **„Шовіністом є той, хто занадто високо оцінює свій нарід, а ненавидить і легковажить инші народи. Імперіялістом є той, хто хоче завсіди підбивати, запрягати в ярмо инші народи, уважаючи їх за нижчі і сотворені на те лише, щоби служити вибраній расі".**

„...І в Польщі є богато склонностей до шовінізму та імперіялізму. Більшість польської інтеліґенції, а головно верства обшарників, бюрократів, офіцирів і духовенства є сильно загорілими шовіністами й імперіялістами. Це видно в заграничній політиці та у відношенні до національних меншин.

„...В бідній, зацофаній, ватиканьско-попопанами задурманеній Польщі шовінізм означає: відноситися до инших народів з легковаженням" і т. п.

При кінці своєї статті Домбський говорить ясно і виразно, що доля польської держави залежить від національних меншин, а головно від Українців. Це мабуть перший раз Поляк признає, що Українці є в можности похоронити Польщу. Виводи Яна Домбського є аналогічні до поглядів Костомарова, який у творі **„Богдан Хмельницький"** (сторона 9) говорить, що Україна знищила Польщу.

Дослівні виводи Домбського звучать: **„Будучність польської держави залежить від того, як уложаться взаїмовідносини Поляків до так званих національних меншин, а спеціяльно до Українців (Русинів), Білорусинів та Литовців, бо ці народи є співвласниками польської території. Вони є лише частинами народів, які належать або до Рад. Союза, або які мають свою власну державу (Литовці).**

„...Коли Польща зуміє зєднати собі любов і привязання Українців, Білорусинів та Литовців, то вона буде сильною. Її границі будуть забезпечені перед усіми небезпеками. В будучности Польща може надіятися, що позакордонні Українці, Білорусини та Литовці будуть тяготіти до державного співпожиття з Польщею (коли будуть бачити в тому свій інтерес). Коли отже взаїмовідносини до тих народів уложаться зле, коли Поляки будуть їх держати лише примусом, штиком, погрозами та тюрмою, то історична роля Польщі на Сході, про котру так богато пишеться і говориться, буде скінчена. Не забуваймо, що початком упадку давної польської держави була козацька квестія".

В тому самому тоні Ян Домбський наче повторяє виводи Костомарова, який доказав причини упадку польської держави.

Цього рода погляди для нас цікаві тим, що самі Поляки передбачають упадок своєї держави.

Ми цього повинні бути свідомі, щоби завзятою боротьбою дійти вкорстці до своєї суверенної української держави.

Іван Вазов.

СВЯТОСЛАВ ТЕРТЕР

(Історична повість із часів боротьби за волю Болгарії).

(З болгарської мови переклав Михайло Процик).

(15)

— Тому, що Бог любить Болгарію, — додала Фрозина і приголубилася до нього.

Він поцілував її горячо.

— Одначе Дамян чекає на мене надолі. Мушу попрощатися з ним... Даруй, що попрощаюся з тобою.

Святослав із Дамяном зійшлися в пивниці. Глав ніс ліхтарню.

Богор наче сніп лежав на землі. Очи заблисли до світла, застигла кров чорніла на шиї.

— Постав його під стіною, щоби міг відповідати — приказав Святослав.

Коли це сталося, сказав:

— З того підземелля можеш вийти лише тоді, як я схочу. Тому відповідай, не бреши і то зараз! — хто вам казав убити мене?

Потім звернувся до Глава та додав:

— Главе, витягни меч і жди на мій приказ.

Глав витягнув широкий татарський ніж, що блиснув до світла.

— Говориж як стій, хто післав тебе? Цар?

Богор, спаралізований з жаху, пробелькотів:

— Підчаший Темір. І тут розказав усе.

— Цього досить — сказав князь до Дамяна. — Ти заслужив на лагіднішу кару. Беріть його і так, як звязаний, киньте у Янтру.

Богора схопив Глав із ще двома людьми. Святослав і Дамян пішли за ними. Небаром були на високім березі Янтри. Филі ріки грізно гуділи під скелями, що знімалися грізно над пропастю. В чорних филях ріки відбивалися проміні сходячого місяця. Служба схопила розбишаку, онімілого з переляку, щоби вкинути його в пропасть. Аж тут роздався голос Святослава:

— Стійте!

І Святослав підійшов ближче.

— Розвяжіть його!

Служба здивовано та нерадо сповнила приказ.

— Богоре, ти вільний!

Розбишака впав до ніг Святославові.

— Я не вільний, князю, я до кінця життя твій невільник — сказав і цілував Святославові ноги.

— Ти вільний, але під одною умовою, що мовчатимеш про все, що тої ночі сталося. А Темірові ні слова. Ще нині підеш до Добрича тай там ждатимеш моїх приказів. Темір обіцяв тобі двацять пять дукатів, я тобі дам пятьдесять... І приймаю тебе до моєї служби.

Святослав відрахував йому гроші.

— За тебе, князю, сто разів піду на смерть — сказав Богор.

Хвильку пізніше Святослав із товаришами вернув до дому.

— Слухайте — сказав він до служби — памятайте мовчати, що вбийників прислав Темір. Розпустіть чутку про Богора, що потонув у Янтрі разом із Жидом.

Радоілова криївка.

Радоіл, як розлучився з Святославом, пішов до дому своєї матери. Ціле місто спало, ніхто не бачив його. Застукав легко до воріт. Мати відчинила і ворота скоро замкнулися за ними.

Ввійшли у низьку хату.

— А як мається моя невістка? — спитала мати весело.

— Мамо, мені викрали Славку! — відповів нахмарений.

— Хто? — спитала переляканa мати.

— Хто, питаєшся?... Батько її! Хтож би инший?

— Коли?

— Вчора, як мене не було в селі.

Стояла здивована.

— Але тут я нічого про це не чула. Або криються з тим у Годислава?

— Денебудь скривають її. Я її відберу. Ми подружені. Коли її не відберу, то візьму голову її батька. Присягаюся! — сказав він і перехрестився перед святим образом.

Мати остовпіла. Потім розказала йому, як шукали його і Славки, як військо перетрусило їх хату, цілу Тирнову й околицю.

— Чи бачив тебе хтонебудь, як ти ввійшов сюди?

Радоіл нічого не відповів. Тепер щойно прийшло йому до голови, що його шукатимуть як підпаляча й убийника царських людей. Одначе не згадував цього матері, щоби її не лякати. Застановився над цим, де скритися би. Пригадав собі Святослава та пішов до нього.

Князь ще не спав. Коли його повідомили, що прийшов Радоіл, казав його запровадити на горішній поверх. У світлиці з темними мурованими стінами Святослав приняв Радоіла. То була невеличка кімнатка, з одним вікном із залізною решіткою. Крізь вікно впадало місячне проміння. Відси можна було бачити вулицю, а знадвору ніхто не бачив того, хто відтам глядів.

Святослав не знав про нещастя, яке стрінуло Радоіла, а також про пожежу й убивство слуг із гірського замочка. Наче грім поразив його, коли Радоіл розказав йому це все.

— Богато впало на твою голову за один день. Щодо Славки, то не є так тяжко, коли вона в батька, як це ти згадуєшся... Одначе пожежа, вбивства. На жаль, це тобі спричинить богато клопоту... А я думав, що вжию твоєї сили та твоєї лицарської слави до чого иншого... більше гідного тебе...

І ходив сюди й туди задуманий.

— Та нічого. Як би там не було, ти останешся тут. Нікому не прийде до голови шукати тебе в мене. Та колиб і так сталося, радше згину, а тебе не видам. Добраніч!

Святослав вийшов, Радоіл остався сам у своїй криївці.

А тепер станув перед ним образ Славки та полонив усі його думки. Все инше перестало істнувати для нього. Він не знав нічого ні про похід Чокія на Тирнову, ні про останні політичні події. Любов полонювала його цілого, нічого не хотів знати.

Терпів страшно. Славчин образ не кидав навіть на хвилину його думок, ані уяви. Лише Годиславова смерть могла втишити бажання його пімсти. Покищо думав лише, як видістати Славку з рук батька.

Вкінці змучений сквилюваннями, заснув як камінь. Пробудився пізно. Як розкрив очи, розпука за Славкою здавила його серце. Станув при закратованім вікні, крізь яке видно було майже ціле місто.

Був святочний день. Голос дзвонів і тарахкал розходився святочно.

Вид міста був чудовий у повному сяйві сонішних проміній. Вежі і мури Царевеця гордо знімалися до блакиту неба, в якому дріжали святочні звуки дзвонів.

Радоіл глядів, але нічого не бачив. Думками був при Славці. Зір його блукав понад могутніми мурами Годиславового хутора, уява його бачила Славку залиту сльозами, затоплену в розпуці. Надармо старався він доглянути її крізь решітку.

Нічого не їв і ледви хотів говорити із Святославом, який відвідав його. Князь сказав йому, що шукають його у місті та казав не виходити з криївки. Радоіл ледви видержав до вечора. Горяче бажання побачити Славку доводило його до божевілля. Коли нічна темрява вкрила місто, покинув свою криївку та крадьки вийшов на дорогу. В нічній пітьмі стрінув лише трох пяниць, що виспівували. Слова пісні вдарили об його вухо:

Не люби, Славко, гайдука,
Радоіл диття сваволі,
Радоя мати — це бори,
Любов Радоя — це шабля...

Здрігнувся і пішов спішно далі. Скоро збіг у долішнє місто та задержався перед Годиславовим домом. Вікна були освічені, на краті промайнула жіноча тінь. Скрившись під стіною протилежного дому, Радоіл із запертим віддихом, із бючим серцем вдивлявся у вікно. Як слідкував жіночу тінь, яку взяв за Славчину тінь, забув про весь світ.

(Дальше буде)

МІТІНҐИ ВІДДІЛІВ У.Н.СОЮЗА

ШІКАҐО, ІЛЛ. Бр. св. О. Николая, від. 106, повідомляє, що звичайний мітінґ відбудеться в неділю, 27. жовтня, в год. 1.30 попол., в гали парохіяльній при Оклей і Райс ул. На порядку нарад є важні справи до полагодження. Проситься всіх членів на мітінґ. — Никита Гурей, предс.; Василь Гриньків, секр.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ЧОМУ?

Нераз приходиться нам чути ріжні патріотичні промови, відчити, лекції, як наші українські провідники або учителі говорять, що треба нашу молодь учити, щоби вона любила все своє рідне: мову, пісню, танок і т. д., бо инакше наші діти в Америці засимілюються й пропадуть для української нації.

Промови й лекції ми слухаємо, а на ділі робимо навпаки. Багато свідомих українських родин мають дітей, які зовсім національно несвідомі, не говорять і не вчаться говорити по українському, не цікавляться також тим українським, що таке дороге було і є їх батькам.

Чому-ж це так? Невже тим свідомим родичам доля післала таких злих чи пропащих для української справи дітей, чи може то винуваті діти, чи може й ті родичі, що не дбають, щоби діти їх були також Українцями?

Коли спитаєте таких родичів, то часто вони вимовляються тим, що їх діти роджені в Америці й тому їх дуже тяжко виховувати в українському дусі.

А чи не могли-би родичі лагідно але уперто змусити дітей говорити в домі по українському? Чи хіба не можна дитині сказати, що своє рідне: мова й пісня й т. д. є гарне й хороше й треба його шанувати? Можна, особливо можуть це зробити матері наші, котрі так близько стоять до душі дитини, котрі більше часу бувають з дітьми.

Але що ми бачимо? Коли вже дитина покінчила „поблік скул", а особливо „гай скул", чи „каледж", то вже робить, що сама хоче, а батькам наче діла нема до своїх дітей.

Це є найбільша помилка, яка лише може бути у наших родичів і вчителів!

Приміром, закладають ріжні дітучі клюби для шкільної української молоді. До тих клюбів мають належати лише наші українські діти. В тих клюбах дитина має проявити й розвинути своє „я", як українська дитина. А що ж бачимо там? Може там плекається хоч пару годин в тиждень чи кілька разів на місяць українська мова й т. д.? Ні! — Там також наші діти говорять лише по англійськи цілісінький час, навіть збори свої українські діти перепроваджують по англійськи.

А якже наші батьки на це дивляться? Вони кажуть: нехай роблять, як хочуть, бо вони американські діти.

Як же такий батько чи вчитель може зробити з таких дітей, або з таких українських клюбів свідомих Українців, котрі хотіли-б зробити добро для України?

Як у своїй родині, так і в українському свойому клюбові наші діти мали-б добру нагоду навчитися української мови й пізнати все добре українське, але того ми не робимо для наших дітей.

Яка-ж ріжниця тоді між клюбом англійським й українським, коли ті самі діти там приймають участь й тою самою англійською мовою там говорять?

Ми ніколи не зробимо з наших дітей свідомих Українців, як далі їх так будемо вчити. Треба вщіплювати в нашу молодь любов до своєї мови й до всього, що є добре українське. Треба, щоби дитина була горда, що вона є українською дитиною й не стидалася свого, а це ж не перешкодить нам бути добрими Американцями.

Це все залежить від наших родичів перше й від учителів українських рідних шкіл. Треба, щоби ми цінили ліпше наше українське „я" й не були рабами, що все почуваємо себе приниженi, навіть перед своїми власними дітьми, котрих ми, як пішлемо до „гай-скул", чи до університету, то вже стидаємося перед ними своєї мови й самих себе.

Нераз мама хвалиться, як її дитина вміє гарно говорити по англійськи й по німецьки, й така вже розумна, що й по французьки потрафить, але, на превеликий жаль, тої самої мами — свідомої Українки — дитина не вміє зовсім по українськи, — своєї рідної мови не знає!

Чи це не сором для наших родичів? Аж серце болить таке чути й бачити! Й питаєшся себе: чому вона так? Чому наші люде такі несвідомі того, що як ми самі не будемо виховувати для себе своїх дітей, то їх нам ніхто Українцями не виховає?

Чи не варто було-би, щоби наші родичі уважнійше поставилися перше самі до себе та до своїх дітей, а тоді й промови наших провідників та учителів не будуть виголошуватися намарно, бо їх будуть слухати діти, бо вони будуть розуміти їх.

Вже час нам на ділі стати свідомими Українцями й понад усе цінити своє українське імя й мову свою, а тоді наші діти будуть добрими Українцями, не засимілюються так скоро й для України буде слава, що американські діти залишаються Українцями.

Асторія, Л. А.

Павля Василько.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

ГРЕЙТ МЕДОВС, Н. ДЖ.

Трагічна смерть української дівчини.

Хочу подати до відома читачів „Свободи" про нещасливий і трагічний випадок, який трапився в нас з донькою члена УНС, від. 143 УНС., Товариства „Любов", Павла Біловуса.

Його донька, що вже мала 16 літ віку, в неділю 13. жовтня прийшла до церкви, висповідалася й запричастилася. По Службі Божій верталася до дому. Йшла спокійно по хіднику, коли проти неї зударилися два автомобілі. Зударення було таке сильне, що один з автомобілів вилетів на хідник і покалічив панночку Біловус. Поранення було таке тяжке, що вона вмерла за яких півгодини часу. Горе батьків страшне й невимовне.

Того самого дня її отець, Павло Біловус, говорив зо мною, що хоче вписати свою доцечку до Українського Народного Союза, та за кілька годин по нашій розмові вона вже лежала мертвою. Це також є наукою для наших людей, щоби не відтягалися самі від вступлення до Союза та не відтягали на пізнійше вписування своїх дітей.

Клим Данилюк,
секр. Товариства „Любов".

—o—

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Січові Збори.

17 жовтня б. р. відбулися збори Січи ім. Богдана Хмельницького. З нагоди відкриття нового помешкання Січи на збори прийшли всі січовики та кілька гостей. Після довгого поневіреня по ріжних помешканнях, нарешті Січи пощастило винаняти один з найкращих льокалів на восьмій вулиці (Ст. Маркс Плейс 46). Просторе й світле помешкання приємно вражає чистотою та затишшам, що має неабияке значіння в клюбному життю.

Відкриваючи збори, сотник Січи, М. Воробець підніс, що нове й таке гарне помешкання мусить нарешті знову стати тим осередком, звідки буде виходити далі відновлений ідеольогічний та моральний провід українським національним життям в Ню Йорку, який довший час тримала в своїх руках Січ Богдана Хмельницького та співчуваючі їй організації. Покищо в тім помешканню знаходить собі приміщення Стрілецький Гурток, 204 відділ Українського Народного Союза та Жіноча Січ ім. Ольги Бесарабової. Отже нове помешкання відразу стає центром кількох національно-патріотичних товариств.

Полагодивши свої біжучі справи, збори ухвалили, щоби Січ ім. Богдана Хмельницького взяла офіційну участь у листопадовому святі, які влаштовує асторійська українська громада 3 листопада. Всі Січовики мають зявитися на те свято й для участи в поході в січових одностроях. Збірку призначено в помешканню Січи, звідки всі разом виїдуть до Асторії. Таксамо Січ має взяти участь у листопадовому святі в Ню Йорку, яке влаштовується 10. листопада. Тому, що в цей день будуть відправлені панахиди в українських церквах міста Ню Йорку по поляглих героях української армії, ухвалено, щоби Січовики йшли до кожної церкви згідно своїм релігійним переконанням. Бажано, щоби в кождій церкві Січовики утворили свою ґрупу. На панахиді мають бути також в січових одностроях.

Принято з подякою пропозицію В. Авраменка влаштувати виступи його школи на допомогу Рідному Краєви. Уряд Січі має в цій справі поробити відповідні приготовання, щоби такий виступ випав з найбільшим матеріяльним та художнім успіхом.

Досить жвава дискусія вивязалася над тим, що непокликані чинники скликають у Ню Йорку наради для утворення „революційної організації". В цій справі Січ має заняти відповідне становище на тих нарадах, на що представникам її дано спеціяльні директиви.

Ухвалено, щоби далі відбувалися місячні збори Січи кождого четверга по першому. Помешкання відчинене щоденно, де кожен бажаючий знайде собі газети для читання та зможе користуватися січовою бібліотекою, яка тепер остаточно упорядковується. По засіданню товариська гутірка затягнулася до пізнього часу й всі росходилися до своїх домів задоволеними, що нарешті Січи пощастило знайти та впорядкувати таке гарне помешкання. Тепер наші Січовики знову снують пляни національно-патріотичної роботи в Ню Йорку, а зокрема в наступному зимовому сезоні.

Січовик.

ПРИКАРПАТСЬКА РУСЬ.

(Прикарпатське місто. — Жиди. — Чорна Гора. — Брескині. — Виноград. — Нічне життя. — Пянство й нужда).

Асфальтовані хідники, електричне освітлення, жидівська крамниця біля жидівської крамниці. Три-чотири церкви, монастир, одна-дві синагоги. Перед містом і за ним розтягнені дроти на стовпах, що означують жидам границі у шабас. Ніякого водопроводу, ніякої каналізації.

Це є менше-більше спільні прикмети прикарпатських міст. По менших містах іще посеред хідників дорога, якою ходить на пасовище худоба. Коли сухо, то на такій дорозі море піску; колиж дощевито, ріка болота. По хідниках ходить і парадує в будень мадярська та чеська суспільність, у суботу Жиди.

Прикарпатська Русь із своєю вульканічною землею надається під виноград. І справді на збочах і на горбах довкола Ужгороду, Берегова родиться виноград. Цю виноградну околицю замикає Чорна Гора (по мадярськи Фекете Гет) над великим Севлюшем, де є виноградники міліонової вартости. Околиця від Хуету аж по Ясінь не має вже виноградників.

Великий Севлюш це типічне прикарпатське місто. Бувший осідок жупана й уряду, більш мадярське. На полудні безконечна рівнина аж до Берегова, на північ замикає Чорна Гора доступ вітрам і холодови. Ця гора є жива, таємна, з розпадаючоюся руїною якогось замку у стіп. Ведуть на неї камінисті стежки до виноградних пивниць і малих домиків. Камені у виді кулі валяються по тих дорогах, начеб гора була засіяна скаменілими головами Турків і Татар, що колись нападали на цю країну й часто заводили сюди свої війська.

В народі є цікаві оповідання про ті часи, а може й цікаві річи в нутрі гори. Величезне каміння замикає затухлі коридори та вохкі печери — одначе найцікавіше є на самій горі, а гідне воно нашого подиву. Це розцвілі брескині на темнім тлі гори, бо гора все тьмава, навіть коли на неї світить сонце — може то тінь тієї безконечної рівнини під нею — не даром називають її Чорна.

Дивне життя на горі. У її стіп сушить гончар свої збани, миски та полеві фляшки, в загороді перед хатиною вчить старий циган молодого грати на скрипці, а молода жидівка вішає на плоті пестрі перини. Брудні діти бродять у потічках, що течуть із гори, а ціле це життя людей подобає на життя хрущів, коли глядіти з висока. Майже кожде прикарпатське місто має свої горби, з яких можна глядіти на його життя, а життя це всюди однакове.

Як лише стане присвічувати весняне сонце, наче на приказ виходять люди з домиків і йдуть працювати у виноградниках. Витинають, обкопують, вяжуть. Інші люди спокійно гріються на сонці. Як сонце йде до літа, поступає робота у виноградниках: треба оприскувати винну лозу проти шкідників (головно проти фільоксери). Люди приглядаються, як усе росте, цвіте; вгадує, яка буде врода. По горі ходять діти із збанками та збирають ягоди (суниці), які тут цвітуть і достигають ціле літо. Бож тут працює лише сонце замісць людей; на долах у місті працюють в урядах жиди позіхають перед своїми крамницями. Нинішній день цілком таксамо запорошений, як і вчорашній, сонце гріє, а рої мух родяться на жидівських подвірях. Подекуди, наче для зміни, хорують люди на тиф.

Та прийде й осінь. Це святочна пора, а найгірший час є пора нами. Одного дня побачимо, що дороги на гору поправлені, а з корчів звисають гарні, золоті, сині та рожеві китяги. Ціла гора аж звенить від цвіркоту сверщків, а сонце на своїм шляху, заки западе у Берегові, все тепле золото посилає виноградникам. Дні вже короткі. Аж нараз одного дня ціла гора роїться від молодиць і дівчат — обтинають китяги винограду до кошів, сміються та співають. Виноградні жнива. Люди гудять: є тут прогульки з міста, пікніки, печуть мясо, пражать солонину, пють вино. Пивниці поотвирані, не треба запрошувати. Можна ввійти й пити цей знаменитий напиток у холодку пивниці. Люди веселі, а коли й крутиться їм трохи голова — то як вийдуть на сонце, пройдуться по горі й усе знову в порядку. Збір винограду тут усе є святом гори та святом міста. Потім усе помало стихає, а чоловік не може навіть вірити, що мутна юшка, яка помало, потихо витискається, це той гарний виноград, але його все повчать, що щойно в літі матиме в собі це сонце, яке спить, причаївшись у цьому несмачному плині та після довгої мандрівки пробудиться і зацвіте знову нараз у склі чаші — це буде вино. А коли лише хто подержить склянку проти світла, все побачить сонце, як мандрує до Берегова. Почує сверщків, водопади, їх шум і може пригадає собі співанки тамошнього населення.

Колиж прийде холод, стихає все на горі, сверщки йдуть спати до своїх крийок, гора має на голові завої білих мряк, а в місті на долі розсвічуються електричні світла ще з півсумерком. По вуличному асфальті проходжуються випомадувані циганки в жовтих рожевих і фіялкових спідницях, в лякерованих черевиках Бати (найбільша фабрика обуви в Чехословаччині) на босих ногах, усміхаються дивним, уриваним сміхом, похожим на крик. Пахне від них дешевим милом, сильно перфумованим, і димом папіросок. В таку пору є чимало пяних жінок на вулицях прикарпатських міст. Їх опянілість розвязує їм язики тай не є це вже циганки, а павині крикливи дзюби, яких сміх несеться понад голови прохожих. Він визиваючий та болісний. З коршем несеться понура людовна музика циганських банд.

Виломано кукурудзу, звезено дині, витискають вино. Сплачують довги в жидів, роблять закупна на зиму. З міста доходить жар світла до синіх вечерів, випари вин і горілок. Полові недуги лютують. Пропиває тут неодин господар гроші та життя й душу. Співають пісні, танцюють чардаша.

В тій то країні Русинів, Жидів, Мадярів і Бог зна кого ще, таке місто типове. Та лише в урожайних околицях. Бо Прикарпатська Русь, країна сімох долів, має, чим більше на північ, тим менше орного поля. Там життя тяжке. На Верховині сидить собі при гарних лісах біда й несвідомість. Колиб ця урожайна земля, ці рівнини були управлювані взірцево, виживляли би не лише своїх людей хлібом і молоком, але міг би цей чоловік Верховини випити часом склянку вина з виноградників своєї землі, а пите в міру ще йому не шкодило би. А так пе денатурований спірт, забарвлює його паленим цукром і приладжує собі його всіляко. Задовжується в жида, коли має платити податковому урядові, а жидові віднесе останнє ягня й курку. Літом сходить у рівнини, щоби найматися на жнива з жінкою та дітьми тай відносить собі марну заплату в одній жмені. Давніше ходив на роботу в Румунію та в Банат; нині йому тяжко — границя замкнена.

— Пішли ці гроші малим Іцком.

— Ну? Ному малим Іцком?

— Йой, який ти дурний, то ти не знаєш, що діти всюди платять половину?

В театрі. — Чого так дуже смієшся? Чи так страшно сподобалася тобі ця глупа комедія?

— Щось такого! Я заплатив, тож хочу відсміятися за мої гроші.

Смада.

ПАШПОРТ.

(Гумореска).

Мені треба пашпорту. І го зараз. Іду до фотографа.

— Треба мені фотографії до пашпорту, пані! Коли можу мати готову?

— За годину.

Стаю перед фотографічним апаратом. Навіть не кажуть зробити „приемного вигляду". Бо чого знимка до пашпорту мала би бути приемна! На митних урядовців це не робить враження.

За годину приходжу відібрати фотографію. Дівчина дае її мені мовчки. Я мимоходом глянув на фотографію й зрозумів мовчанку панночки.

— То це мае бути моя фотографія? — спитався я нерішучо.

— Алеж зовсім природно, — потвердила панночка.

Я відважився ще раз глянути на знимку. Таке зовсім природне воно мені не здавалося.

— Та чи направду не зайшла яка помилка? — сподіюся я ще. Дівчина порівняла число фотографії з моєю карточкою. Числа згоджувалися, отже яканебудь помилка виключена.

Відважно беруся оглядати мое „подобіе". Такою неввічливою не була би навіть найліпша приятелька! То це мав би бути я!?

— Як дві каплі води! — впевняе мене якийсь уже раз дівчина. Краще була би зробила, щоби була цього не сказала. То було не дуже ввічливо, а було дуже навіть неввічливо...

На щастя мені казали заплатити ще заки знимка була готова. Тому нічого не помоглаб яканебудь рекламація. Числа згоджуються — отже це моя фотографія!

Знеохочений беру фотографію й відходжу. Бо й щож можу зробити? Маю вже їхати, нема часу фотографуватися ще раз. Тож мушу йти до пашпортового уряду з цією фотографією.

— Це мае бути ваша фотографія? — здивовано приглядаеться мені урядовець.

— Певно — навіть подібна наче дві каплі води — як мене запевняли у фотографа!

Потім цей урядовець сказав щось, завдяки чому я з приемністю згадуватиму урядництво до кінця життя.

— Пані, — сказав він — одначе в дійсности ви богато кращі!

Це поділало наче бальзам на мою зранену душу.

Так, так, є ще дуже милі урядовці!

ПОДЯКА.

Я нижче підписаний, член Бр. Св. Георгія, від. 239 У. Н Союза, складаю сердечну подяку світлій 17-тій Головній Конвенції У. Н. Союза і всім головним урядникам У. Н. Союза за уділення мені допомоги з фонду запомогового в сумі 25 долярів.

Кирило Дацків,
член 239 від. У. Н. С.
Филаделфия, Па.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ЯК МИ ПОМАГАЄМО СТАРОМУ КРАЄВИ.

ВУНСАКЕТ, Р. АЙ.

З хрестин на боевий фонд.

Дня 15 вересня б. р. відбулися хрестини новонародженого Павла, сина гр. Дмитра й Марії Якубових у Вунсакет, Р. Ай. При тій забаві шановні гості не забули за Рідний Край і на поклик гр. Юрія Ясінчука зложили **10 долярів 25 цент. на боевий фонд.**

Жертвували слідуючі гості: Д. Якубів, новонарожденний Павло Якубів, М. Черкас, М. Кльован, П. Казан, Ю. Ясінчук і В. Пророчок по $1.00; А. Лапчинський, Л. Лочіс, Евдокія Чупка, М. Совецький, О. Кухаришин і Катерина Сирко по 50 цнт.; Евдокія Іжовська 25 цнт. Разом $10.25.

Збіркою занималися Павло Казан і Юрій Ясінчук.

Гроші вислано до Обеднання.

Юрій Ясінчук.

АМСТЕРДАМ, Н. Й.

Збірка на Рідну Школу.

У громадянина Михайла Кваса на його власній фармі гості зібрали **16 долярів і 50 центів на Рідну Школу** в Рідні Краю. Мені припоручено вислати гроші до краю через Обеднанне, що я й зробив.

В. Михалюк.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

З пікніку на бойову акцію.

З пікніку, який влаштовано заходом Українських Національних Товариств дня 7-го липня в Клинтон Парку, було чистого доходу $223.13, як згідно з постановою Товариств вислано на допомогу бойовій акції в краю.

Гроші вислано до краю через Обеднанне.

НЮАРК, Н. ДЖ.

Діти на бойовий фонд.

Інжинір А. Кість, секретар Школи Українських Національних Танків артиста-балетмайстра Василя Авраменка, переслав до Обеднання $5 як жертву, призначену на бойовий фонд, зложену учениками Школи Українського Національного Танку в Нюарку.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

На читальню „Просвіти" в Корманичах і Фредрополі.

В доповненню до збірки, яка була оголошена в „Свободі" з 11. жовтня подаемо таке:

На Фредропіль зложили слідуючі: по $5.00: Ів. Рихіль і П. Кознарський; Анна Лехіцька $3.00; Марія Лехіцька $2.00; по $1.00: З. Фесняк, П. Фесняк, М. Фесняк, М. Козпарський, Юстина Назаревич, Катерина Назаревич, Юстина Рихіль, Ст. Слободян, О. Гучко, М. Гіба.

На село Корманичі зложили слідуючі:

По $5.00: П. Костик і Н. Салабай; по $2.00: М. Цимбала і Анна Карабин; М. Костик $1.00.

Занялись збіркою: Петро Костик, Никола Салабай, Й. Ковнарський.

ВІДОЗВА

ДО ОДНОСЕЛЬЧАН БАБУХОВА, ПОВІТ РОГАТИН, В ГАЛИЧИНІ.

Односельчане села Бабухова заснували запомоговий Комітет 17-го лютого 1918-го року, в склад якого входили як члени всі односельчане, які перебували, а декотрі перебувають ще дотепер у Нюарку, Н. Дж.

В початках Комітет цей був заснований для несення помочи повоенним вдовам, сиротам і бідним, на котрі поодинокі члени зложили 456 дол. З того вислано 20-го марта 1922 р. 250 дол. Опісля Комітет рішив на своїх зборах, що решту грошей треба вислати на будову читальні „Просвіти" в Бабухові. На цю ціль у котрій є будуччина наша і наших дітий, вислано дотепер 915 дол. На таку суму не легко було здобутись такій малій горстці людий, яка перебуває в Нюарку, Н. Дж. Та сила духа все може перебороти.

Кождий з нас є звичайним робітником, але всеж таки тут можна скорше здобутись на пару центів, ніж у старім краю, де на кождім кроці ворог тисне наших братів. Отже нехай то буде для нас заохотою на дальше помагати рідному селу, котре не падає духом. Хоча тяжкі тортури переносить зі сторони клятих Ляхів, однак вони не тратять віри, що скинуть ярмо й встане наша славна Україна! Нашим обовязком є далі допомагати рідним братам в краю.

Подальші односельчане, котрі хотілиб допомогти рідному селу своїми жертвами, мають удаватися на адресу:

Petro Nakonechny
239 Orange Av., Irvington, N. J.

